

Dabiskās pļavas – mantojums, kas jānodod nākamajām paaudzēm

Juris Kļaviņš ar dzīvesbiedri Inu un mazdēlu Dināru Jāņu dienas gaidās pagājušā gada jūnijā Rušonas pagasta Ķeiķos.

Foto no J. Kļaviņa albuma

Lidija Kirillova

Latvijas Dabas fonds (LDF) šopavas izsludinājis grantu konkursu dabisko pļavu atjaunošanas talkām. Kādam var šķist, ka tas nu gan ir par traku, vai tad nepietiek ar sakopšanas, tīrīšanas un visādām citādām talkām. Taču rīkotāji ir pārliecināti, ka dara pareizi, un ar devīzi «Darām pļavu kopā!» mudina sabiedrību izglītoties un iesaistīties dabisko pļavu saglabāšanā un atjaunošanā. Tas pats Latvijas Dabas fonds skaidro, ka Latvijā dabiskās pļavas saglabājušais vairs vien 0,9 % no valsts teritorijas, tāpēc katrs vēl esošais hektārs ir svarīgs.

Tie, kam bērība pagājusi sešdesmitajos vai septiņdesmitajos gados, noteikti atceras, kā basām kājām skrējuši pa ziedošām pļavām, plūkuši kuplos vīgriežu ziedu pušķus un ziedošās gaiļbiksītes, sapinušies madarās, lasījuši nārbuļus, vērojuši, kā siltajā vasaras vējā šūpojas dzeltenie bišķrēslīņi. Kur tad vēl ziedoša āboliņa klajumi, kas čum un mudž no bitēm, gundegas, dzegužpuķes, dažādu smilgu daudzveidība. Jā, vēl arī dzirkstelītes, ko lauku sievas sauca par piena zaglēm, jo ziedēja tieši vasaras karstumā, kad govīs tveices dēļ norāva pienu.

Tagad no šīs burvības un daudzveidības maz kas palicis pāri, tāpēc katra darbība, kas veltīta dabas dažādības saglabāšanai un veicināšanai, ir uzteicama. Var tikai priecāties, ka arī Latgales laukos dzīvo cilvēki, kuriem šī lieta šķiet svarīga un rūp dabisko pļavu un ar tām saistīto sugu liktenis. Viens no tādiem ir dakteris, Preiļu slimnīcas dzemdību nodaļas vadītājs JURIS KĻAVIŅŠ. Viņa mājas un pļavas ir Preiļu novada Rušonas pagasta Ķeiķos.

Mantojums

«Esmu rušonietis, lai gan vidusskolu beidzu Aglonā. Mājas Ķeiķos man nākušas mantojumā pa mammas līniju. Kad iestājās Latvijas laiki un atdeva īpašumā zemi, mājā dzīvoja mammas māsa. Mēs arī turpat netālu dzīvojam dzelzceļa malā, jo tēvs bija dzelzceļnieks. Paņēmu daļu vectēva zemes, pārvedu uz turieni guļbaļķu māju no Feimaņiem, kas savukārt piederēja radiem pa tēva līniju. Patiesībā es izglābu māju, jo tā atradās tukšā vietā, meža malā, pamesta. Vēlāk uzcēlu pirtiņu, izbūvēju pagrabu. Dzīvojam blakus tantei, pieskatījām cits citu, palīdzējām. Pērn pavasarī tante nomira, visai cienījamus gadus nodzīvojuši. Tagad arī viņas māja tukša, nu būs jāķeras klāt un jāremontē, lai neiet zudumā.

Manā mājā tagad dzīvo meita ar ģimeni. Tikko brīvs laiks, tā es uz turieni, jo darbu daudz. Jāapsaimnieko arī tantes īpašums. Pamatā lielākā daļa zemes ir pļaujāmās pļavas, atstāta platība tikai piemājas dārziņam un augļu dārzam. Neesmu nekāds lielsaimnieks, zemnieks arī neesmu, bet cenšos darīt visu, lai īpašums būtu sakopts, lai sev un citiem būtu patīkami skatīties. Pļavas nopļauj kaimiņi, kuri tur lopus, un tiem nepieciešams siens. Kamēr mani vecāki dzīvoja, turēja gan zirgu, gan govī. Mēs to vairs neuzskatām par nepieciešamību.»

Izjūtas – laucinieks

«Savās iekšējās izjūtās noteikti esmu lauku cilvēks. Uzskatu, ka vislabākā atpūta ir nodarbības maiņa. Pēc darba slimnīcā, pēc pacientu pieņemšanas ar baudu dodos uz laukiem un daru visu, kas kuru brīdi svarīgāka. Un

svarīgais nebeidzas, piemēram, krūmi jāizcērt, lai pļavas neaizaug, augļu koki jāsafrizē un tā tālāk.

Atminos, ka bērībā visa vasara pagāja pie siena gādāšanas. Tolaik pļāvām ar rokas izkaptīm, pa retam gadījās, ka kāds izlīdzēja ar zirgvilkmes pļaujmašīnu. Tēvs cēlās agri, agri no rīta, kamēr rasa, un devās pļaut. Kad biju paaudzies, arī es centos švikāt viņam līdzī. Tēvs tik labi pļāva, vienmēr viņu apbrīnoju. Nopļauj, izžāvē, sakrauj zārdos. Nopļauj, izžāvē, sakrauj zārdos. Pēc tam ar zir-dziņu ved uz šķūni. Labs mēnesis pagāja, kamēr nepieciešamo siena daudzumu sagādājām.

Kur līdzināki lauki, tā visa bija kolhoza zeme. Cilvēkiem palika mežmalas, ceļmalas, nomales. Tā kā tēvs bija dzelzceļa darbinieks, viņš varēja pļaut joslu gar dzelzceļu, nogāzes. Tur jau citādi nevarēja, tikai ar rokas izkapti. Labi pļaujot, vienā dienā simts metru gabalu varēja nolaist, bet kopā kādus astoņsimt metrus varējām pļaut. Protams, dzelzceļa nogāzēs zāle nebija diez ko laba un bagāta. Bet, ja regulāri pļauj, viss ir labi, atstāti novārtā, šādi zālāji iet postā.»

Iztika bez zinātniskiem rakstiem

«Atceros, kādas tik puķītes tur auga... Nekad agrāk par Jāņiem pļaušanu nesākām, jūlijs bija siena laiks. Kā saka, no Jāņiem līdz Annām. Agrāk lauku cilvēki bez kādām grāmatām zināja, ka jāļauj augiem noziedēt, sēklas uzbrīdināt un izsēt. Sēkliņas izsējās arī tad, kad no zārda vezumā krāvām un mājās vedām. Sabira sēkliņas svaigā kurmja rakumā un nākamajā pavasarī sadīga. Tā augu daudzveidība saglabājās, un visas pļavas bija dabiskas.

Dabas daudzveidības saglabāšanā ļoti svarīgas ir bites. Gan tēvs, gan mana tante vienmēr turēja bites. Viens pāris stropu, medus tikai pašu vajadzībām. Bet cik labuma tās apkārtnes dabai sniedza, neviens zinātniski necentās pamatot. Tā vienkārši bija norma, ikdienišķa normālība. Tagad bites ir manā pārziņā, turpinu darboties. Tiesa, ņemšanās liela. Pa dienu esmu darbā Preiļos, kad vakarā pārrodos, skatos, kādas jau aizspītojušas nezināmā virzienā. Tādam gadījumam man vienmēr turpat tukšs strops – ar cerību, ka gudrie kukaiņi izvēlēsies par jauno mājvietu. Visas zināšanas par bitēm esmu aizguvis no tēva jau kopš agras bērības.»

Jāglābj, kamēr nav par vēlu

«Visā manā īpašumā ir tikai viens hektārs pa īstam dabiskas un visiem kritērijiem atbilstošas pļavas. Reiz bija ieradusies mācību kursu dalībnieki, lai redzētu un novērtētu, kādai jābūt vērtīgai pļavai. Pats biju šo kursu dalībnieku skaitā, tādi kursi ir jābeidz, lai zinātu, kā dabisku pļavu apsaimniekot un varētu saņemt atbilstošos maksājumus. Speciālisti, kuri pārzina augus, vienā kvadrātmetrā atrod pat trīsdesmit un vairāk dažādas zālītes. Daudzveidība ir pārsteidzoša. Protams, pats zinu tikai nelielu daļu, bet priekš tam jau ir dažādi katalogi un literatūra.

Dabiskas pļavas uzturēšanai ir savi noteikumi. Piemēram, pļaut drīkst tikai pēc tam, kad augi noziedējuši un sēklas nogatavinājuši. Labāk to darīt katru gadu savā laikā, jo ziedēšana arī notiek atšķirīgi. Varbūt mūslaikiem tas liekas nedaudz smieklīgi, bet dabiskas pļavas saglabāšanai nenāk par labu siena ruļļošana un citādas mehāniskas lietas. Senie paņēmieni ir vislabākie. Man liekas, cilvēki ir ieinteresēti mācīties, lai zinātu, kā uzturēt dabiskās pļavas. Esmu dzirdējis, ka tagad pat īpaša kustība veidojas, kad cilvēki iegādājas speciālus augu sēklu maisījumus, cenšas iekopt dabisku pļavu platības. Jāglābj, kamēr nav par vēlu.

Lai pļavas būtu dabiskas un zālāji vērtīgi, jāuzmanās arī no nevēlamām augiem. Tās ir tā sauktās invazīvās sugas, piemēram, Sosnovska latvānis. Par laimi, pie mums latvāņu nav. Vienu biju atradis ceļa malā, ar cirvi sakni izcirtu, bet nākamajā gadā atkal tajā pašā vietā parādījās. Tātad jābūt uzmanīgiem. Latvāņi daudz zemes paņēmuši. Pa ceļam uz Daugavpili grāvmalas kā džungļi aizaugušas. Pierīgā arī, tur vēl zeltslotiņu audzes, gluži kā mežs.

Man ļoti patīk tās izjūtas, kas pārņem, kad eju pa ziedošu pļavu. Un cik laimīgas tur jūtas bites, pateicībā sanesot stropā daudz un dažādu ziedu medu. Lielu saimnieku, kas mīglotu savus laukus, mūsu tuvumā nav. Tāpēc esmu drošs, ka medus ir bioloģisks. Ja atālā paspēj uzdziedēt mazais baltais āboliņš, medus ir ideāls. Zemākās vietās aug vīgriezes, no tām arī labs ienesums. Gādājot par bitēm, esam liepiņas gar robežu iestādījuši, bet mazāk auglīgās vietās – eglītes. Kopš deviņdesmitajiem gadiem, kad saņēmu zemi īpašumā, tās jau krietni paaugušas.»

Labums arī veselībai

«Personīgi es neesmu liels zālīšu tēju cienītājs, bet tiem, kam tādas garšo, dabiska pļava ir īsts atradums. Vīgriežu ziedi noder labam miegam un nerviem. Tāpat saplūcam māllepju ziedus, raspodiņus, salasām liepziedus. No bērības atceros, ka mana Feimaņu vecvecmamma vienmēr vārīja un dzēra tikai pašas vāktās tējas – ķimeņu un kaltētu ābolu. Abas labas un veselīgas. Vēl piparmētru tēja pa vidu grozījās, bet ķimenes pirmajā vietā, vienmēr uz plīts trauks stāvēja. Protams, ka savās vietējās pļavās bija salasītas. Izrādās, ka bērības garšas nāk līdzī visu mūžu.»

Foto no J. Kļaviņa albuma

Kāda izskatās dabiska pļava, cik liela ir augu daudzveidība, jābrauc skatīties vasaras vidū. Tad izzināšanai nāks klāt vēl arī laba deva romantikas un pārliecība, ka katrs kvadrātmeters bioloģiski vērtīgas Latvijas pļavas ir bagātība, par kādu daudzās valstīs var tikai sapņot

Saikni nedrīkst saraut

«Vai šodienas jaunā paaudze spēs saglabāt saikni ar zemi, pļavām, birmām? Kā nu kurš. Mans dēls, piemēram, ir datorīkis programmētājs un dzīvo Rīgā, viņu lauku dzīve neaizrauj. Meita gan atgriezies laukos, kopā ar vīru un dēliņu Ķeiķos jūtas labi. Znots arī laucinieks, nāk no Galēnu puses. Man ir pārliecība, ka nedz tā vieta, nedz māja tukša nepalik. Viņiem tur ir viss – pļavas ar puķēm, mežs ar sēnēm un ogām, dīķis ar zivīm. Un mazbērniem vaļa visu dienu dzīvoties svaigā gaisā.

Mana pārliecība ir tāda, ka Latvijas lauki nedrīkst palikt tukši, saikni ar dabu nedrīkst saraut. Vēl jo vairāk tāpēc, ka mūsdienās laukos dzīve vairs nav tik smaga kā senāk. Katrā sētā mašīna, lai aizbrauktu uz pilsētu, labs internets attālinātam darbam. Znots pamazām taisa piebūvi, lai būtu centrālā apkure, ierīkos ūdensvadu. Būs dzīve kā pilsētā, varbūt pat labāka un veselīgāka. Kurš to saprot, tas izdara pareizo izvēli.»

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Dabiskās pļavas – mantojums, kas jānodod nākamajām paaudzēm» saturu atbild SIA «Vietējā».

MAF
Mediju atbalsta fonds